

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

ΧΑΡΤΕΣ, ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΟΥ «ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ»

Σ' αυτό το επίμετρο θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε εν συντομία τις σύγχρονες επαναστατικές διαδρομές που έχουν τις ρίζες τους στον ιταλικό εργατισμό επικεντρώνοντας στην περίοδο από τις αρχές της δεκαετίας του '80 μέχρι σήμερα. Το πρώτο μέρος αποτελεί περίληψη του κειμένου του Steve Wright «Mapping Pathways within Italian Autonomist Marxism: A Preliminary Survey» που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Historical Materialism No 16 (2008).

ΜΕΤΑ ΤΟ 1980

Η «κατάρρευση του εργατισμού» στα τέλη της δεκαετίας του '70, όπως το διατυπώνει ο Steve Wright στο 9ο κεφάλαιο του παρόντος βιβλίου, αποτέλεσε μεν το τέλος μιας ισχυρής τάσης του επαναστατικού κινήματος στην Ιταλία, αλλά σίγουρα δεν καταδίκασε στη λήθη τα θεωρητικά της εργαλεία. Το αντίθετο, η θεωρητική ανάλυση και η πολιτική δράση του operaismo αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για πολλούς αγωνιστές και θεωρητικούς τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 ο χώρος της Αυτονομίας στην Ιταλία είναι κατακερματισμένος, με τους περισσότερους αγωνιστές να είναι φυλακισμένοι ή φυγόδοκοι. Οι νεότεροι σύντροφοι στρέφονται εν μέρει στα ναρκωτικά, στα γήπεδα, αλλά και στα κοινωνικά κέντρα, τα οποία πολλές φορές καταλήγουν να λειτουργούν ως γκέτο, με την έννοια ότι οι συμμετέχοντες συχνά απομονώνονται από τα υπόλοιπα κομμάτια του προλεταριάτου. Αυτό ωστόσο αλλάζει τη δεκαετία του '90, όταν μια νέα γενιά αγωνιστών από τα κοινωνικά κέντρα που αναζητά τη σύνδεση με άλλα αγωνιζόμενα κοινωνικά κομμάτια αρχίζει να δείχνει ενδιαφέρον τόσο για την ίδια την ιστορική εμπειρία του εργατισμού όσο και για τη μεταγενέστερη θεωρητική δουλειά ανθρώπων που υπήρξαν μέλη αυτής της τάσης και που τα ύστερα έργα τους έγινε συνήθεις να ομαδοποιούνται κάτω από την ετικέτα της «μετα-αυτονομίας».

Ο ιταλικός εργατισμός δεν υπήρξε ποτέ ένα ομοιογενές θεωρητικό σώμα ή πολιτικό υποκείμενο τόσο στην εποχή της «ακμής» του όσο και μετά. Οι διάφορες τάσεις του

είχαν ωστόσο ως κοινή θεωρητική μήτρα τις δυο βασικές θεματικές που χαρακτηρίζουν το *Operai e Capitale* του Μάριο Τρόντι: την εξύψωση της εργατικής τάξης ως ιστορικού επαναστατικού υποκειμένου, από τη μια, και την ικανότητα του κεφαλαίου να υποτάσσει την εργατική τάξη και να την μετατρέψει σε συστατικό του στοιχείου, από την άλλη. Ένα άλλο κοινό χαρακτηριστικό των διαφόρων τάσεων του ιταλικού εργατισμού είναι η περιφρόνηση για τις «επαναστατικές παραδόσεις», η ασυνέχεια, το «επικίνδυνο άλμα», όπως το ονομάζει ο Μάριο Τρόντι στο *Operai e Capitale*, τόσο στο επίπεδο των αγώνων όσο και στο επίπεδο της επαναστατικής θεωρίας.

***

Ήδη από τη δεκαετία του '80, ο Harry Cleaver εισάγει τον όρο «*αυτόνομος μαρξισμός*» για να προσδιορίσει μια συγκεκριμένη παράδοση μέσα στο μαρξιστικό κίνημα – στην οποία τοποθετούσε ρεύματα που διέφεραν μεταξύ τους και εκτεινόταν από τους συμβουλιακούς κομμουνιστές ως την εργατική αυτονομία:

Αυτό που προσδίδει νόημα στον όρο «Αυτόνομος Μαρξισμός» ως μια συγκεκριμένη παράδοση είναι το γεγονός ότι μπορούμε να διακρίνουμε, εντός της ευρύτερης μαρξιστικής παράδοσης, μια ποικιλία από κινήματα, πολιτικές και στοχαστές που δίνουν έμφαση στην αυτόνομη δύναμη των εργατών – αυτόνομη ως προς το κεφάλαιο, ως προς τις επίσημες οργανώσεις τους (π.χ. συνδικάτα, πολιτικά κόμματα) και, μάλιστα, δίνουν έμφαση στη δύναμη συγκεκριμένων ομάδων εργατών να δρουν αυτόνομα ως προς άλλες ομάδες (π.χ. οι γυναίκες ως προς τους άνδρες). Με τον όρο «αυτονομία» εννοώ την ικανότητα των εργατών να ορίζουν τα συμφέροντά τους και να αγωνίζονται για αυτά – να πηγαίνουν πέρα από την απλή αντίδραση απέναντι στην εκμετάλλευση ή την αυτο-καθοριζόμενη «ηγεσία» και να περνάνε στην επίθεση με τρόπους που διαμορφώνουν την ταξική πάλη και καθορίζουν το μέλλον.¹

Αν δεχτούμε αυτόν τον ορισμό τότε ο «αυτόνομος μαρξισμός» δεν ταυτίζεται απαραίτητα με τις τάσεις που προέρχονται από τον ιταλικό εργατισμό αλλά περιλαμβάνει ένα πιο ευρύ φάσμα θεωρητικών αναλύσεων και αγωνιστών σε παγκόσμιο επίπεδο. Θα προσπαθήσουμε επομένως να ανιχνεύσουμε τις διαδρομές τόσο του ιταλικού εργατισμού όσο και του «αυτόνομου μαρξισμού» ευρύτερα από το '80 και μετά.

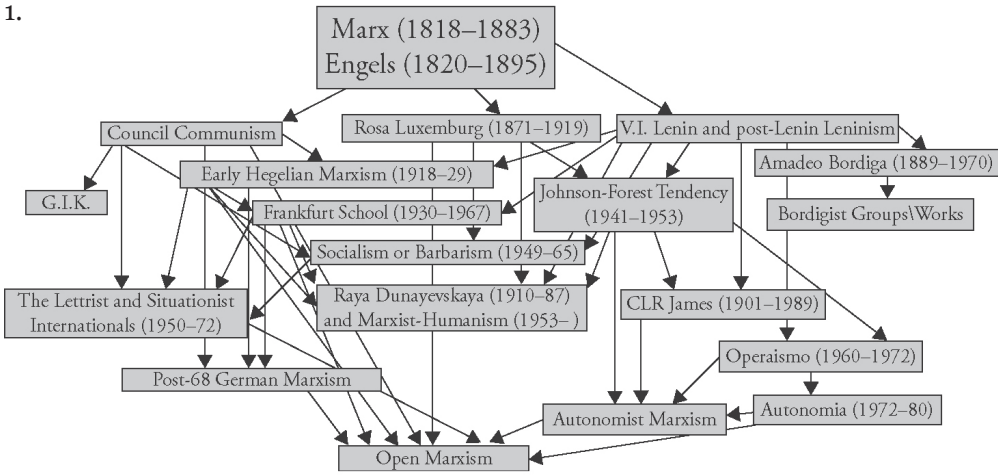
***

Κατά καιρούς έχουν γίνει κάποιες απόπειρες χαρτογράφησης των πολιτικών τάσεων, των εγχειρημάτων και των θεωρητικών κατηγοριών του «αυτόνομου μαρξισμού».

---

1. Από συνέντευξη που έδωσε ο Harry Cleaver στον Massimo De Angelis και δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στα ιταλικά στο περιοδικό *vis-a-vis* το 1993. Ολόκληρη η συνέντευξη στα αγγλικά υπάρχει εδώ: <https://webspace.utexas.edu/hcleaver/www/InterviewwithHarryCleaver.html>

Το πρώτο σχεδιάγραμμα (εικόνα 1) έχει φτιαχτεί από τον Chris Wright και απεικονίζει τις διάφορες τάσεις εντός του «ελευθεριακού μαρξισμού», τοποθετώντας τον αυτόνομο μαρξισμό σε μια ευρύτερη πολιτική και θεωρητική ιστοριογραφία. Όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα, ο Chris Wright κάνει έναν διαχωρισμό μεταξύ εργατισμού (1960-72), αυτονομίας (1972-80) και αυτόνομου μαρξισμού. Ο συγκεκριμένος χάρτης δεν διεκδικεί τον τίτλο της απόλυτης χαρτογράφησης αφού στην πραγματικότητα οι διάφοροι συσχετισμοί είναι πολύ πιο σύνθετοι. Στόχος της συγκεκριμένης χαρτογράφησης δεν είναι η καταγραφή κάθε πολιτικής ομάδας αλλά η ανάδειξη των πρωτογενών συνεισφορών στη θεωρία και την πρακτική.

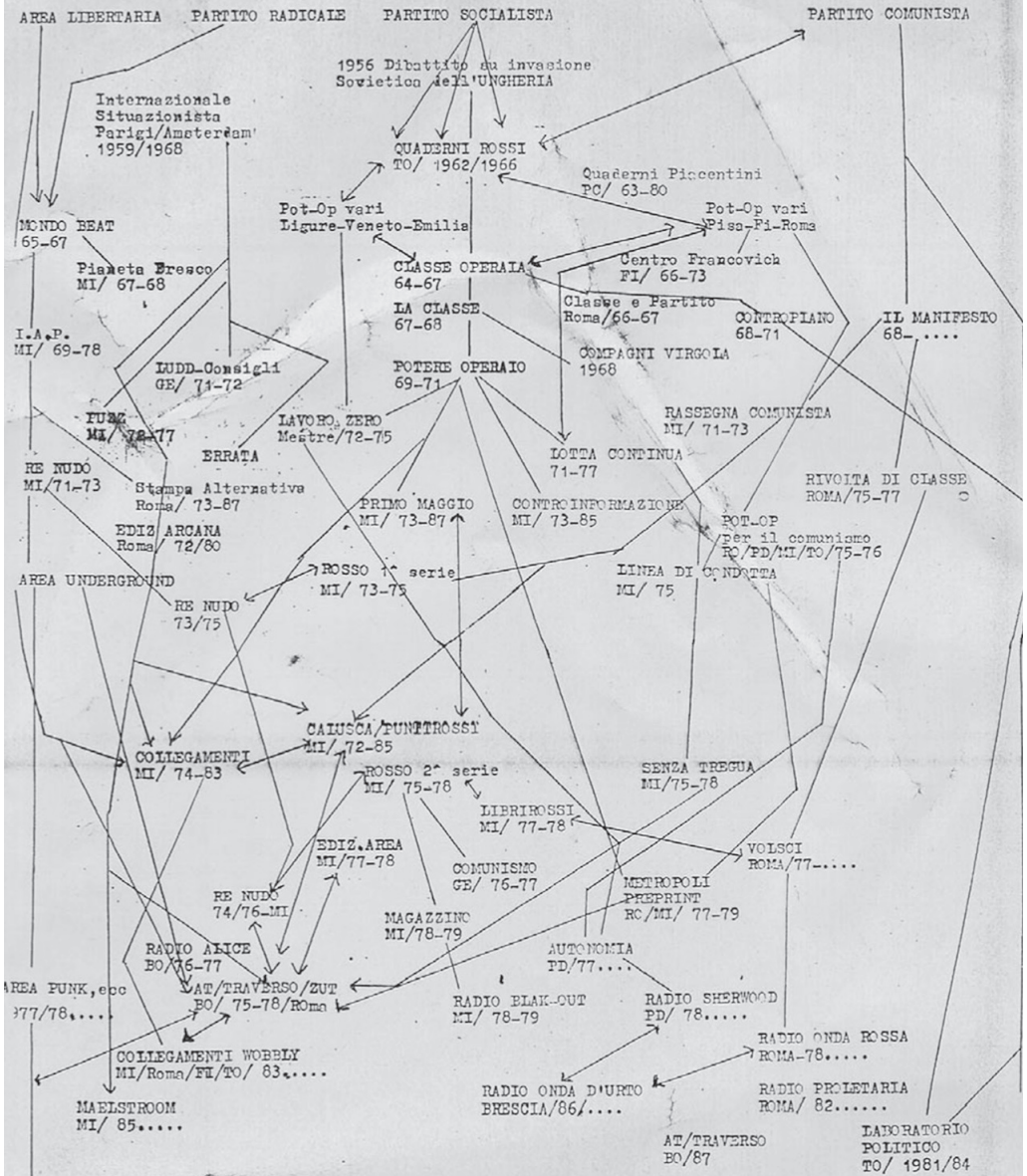
Ο δεύτερος χάρτης (εικόνα 2) είναι του Primo Moroni. Εδώ ανιχνεύονται οι διασυνδέσεις μεταξύ βασικών επαναστατικών εγχειρημάτων (περιοδικά, εκδόσεις, ραδιοφωνικοί σταθμοί κ.λπ.) στην Ιταλία κατά τα τριάντα χρόνια που ακολούθησαν την Ουγγρική εξέγερση του 1956. Έχει ενδιαφέρον το γεγονός ότι τα βραχύβια περιοδικά της δεκαετίας του '60 έδωσαν τη θέση τους σε μια έκρηξη πολιτικών εκδόσεων τη δεκαετία του '70. Τα δαιδαλώδη τόξα του χάρτη δεν δείχνουν μόνο τις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών εγχειρημάτων αλλά και την ύπαρξη κοινών πολιτικών δραστηριοτήτων ή ακόμα και την ύπαρξη αγωνιστών που συμμετείχαν ταυτοχρόνως σε πολλά εγχειρήματα.

Με μια πρώτη ματιά μπορεί να μην είναι σαφές, αλλά ο συγκεκριμένος χάρτης που εκτείνεται μέχρι το 1987 αποτελείται από τρεις κάθετες στήλες. Στην αριστερή στήλη βρίσκουμε εγχειρήματα που σχετίζονται κυρίως με την αντικουλτούρα και τις ελευθεριακές και υπεραριστερές τάσεις του ιταλικού κινήματος: από τους καταστασιακούς και το *Collegamenti* έως το *Re Nudo* και το *Radio Alice-A/traverso*.

2.

LINEE ESSENZIALI DELLA NASCITA E DELLO SVILUPPO
DELL'AREA ESTRASISTEMICA DELL'AUTONOMIA DI CLASSE

p. 4

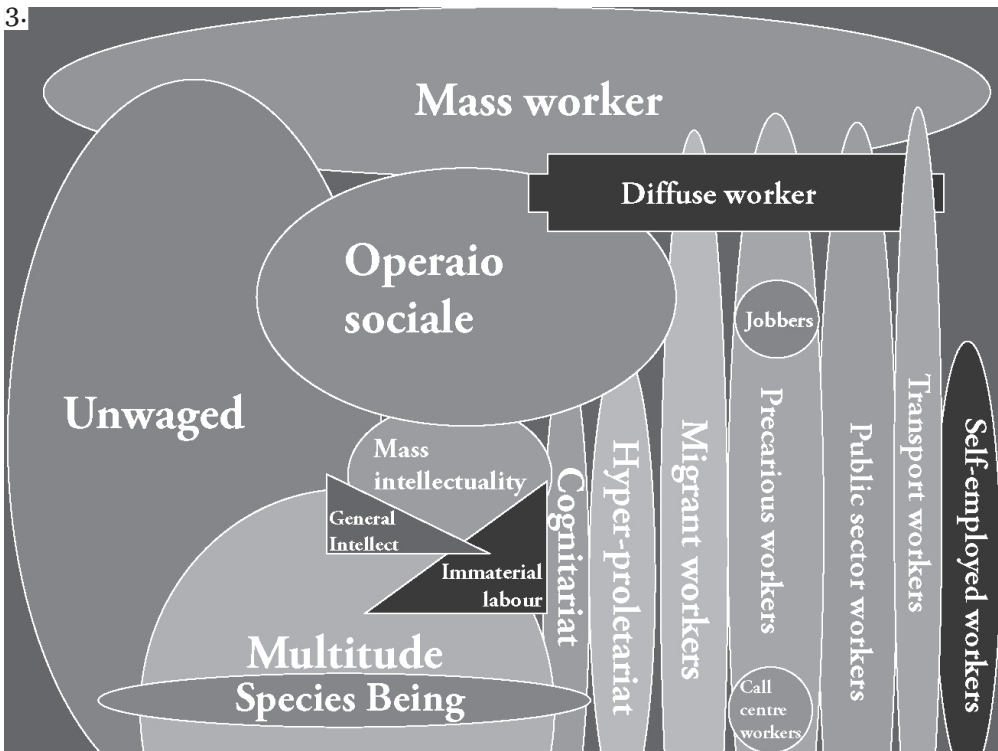

Ένας από τους πολλούς χάρτες του εκδοτικού «αστερισμού» του κινήματος που σχεδίασε ο Πρίμο Μορόνι στα μέσα της δεκαετίας του '80.

Στη δεξιά στήλη καταγράφονται τα εγχειρήματα που, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, προέρχονται από το ΙΚΚ: από το *Manifesto* μέχρι τους αυτόνομους της Ρώμης. Η κεντρική στήλη αποτελεί τον κορμό του operaismo: από τα *Quaderni Rossi*, το *Classe Operaia* και το *Potere Operaio* μέχρι τις αυτόνομες εκδόσεις όπως ήταν το *Rosso* και η *Primo Maggio*.

Στο τρίτο σχεδιάγραμμα (εικόνα 3) του Steve Wright ιχνηλατείται η ανάπτυξη συγκεκριμένων κατηγοριών και εννοιών από το '80 και μετά. Ξεκινάμε από την κατηγορία του *κοινωνικού εργάτη*, που διαδόθηκε ευρέως τη δεκαετία του '70, και καταλήγουμε στο *πλήθος*, έναν όρο που κυριάρχησε μετά τη δεκαετία του '90. Επίσης συμπεριλαμβάνονται όροι όπως *μαζική διανοητική εργασία* (*mass intellectuality*) και *γενικός νους/γενική διάνοια* (*general intellect*) που αποτελούν, κατά κάποιο τρόπο, τη γέφυρα μεταξύ *κοινωνικού εργάτη* και *πλήθους*. Οι κατηγορίες που βλέπουμε στο χάρτη αποτελούν κοινωνικές φιγούρες και πιο συγκεκριμένα ταξικές φιγούρες που υποδηλώνουν συγκεκριμένες σχέσεις με το κεφάλαιο. Κατά την άποψή μας, εξαίρεση αποτελεί η νεφελώδης κατηγορία του *πλήθους*. Στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να εξερευνήσουμε την εξέλιξη αυτών των κατηγοριών από το '80 και μετά.

***

Το πρώτο ταξικό υποκείμενο στην εικόνα 3 είναι ο *εργάτης μάζα*. Ένα υποκείμενο που δεν έχει απλώς ιστορικό ενδιαφέρον αφού τις τρεις τελευταίες δεκαετίες έχει βάλει τη σφραγίδα του σε διάφορους βιομηχανικά αναπτυσσόμενους κοινωνικούς σχηματισμούς ανά τον κόσμο. Όπως είχε πει και ο Guido Bianchini: «*το τέλος της ανάπτυξης σε κάποιο μέρος σηματοδοτεί την ανάπτυξη άλλου*». Οι συντάκτες της *Primo Maggio* συνέχισαν να δημοσιεύουν εξαιρετικά ενδιαφέροντα άρθρα για τον εργάτη-μάζα κατά τη δεκαετία του '80, μια δουλειά που κορυφώθηκε με το βιβλίο του Marco Revelli *Lavorare in Fiat* για τους αγώνες του ταξικού αυτού υποκειμένου στη FIAT.

Στα τέλη της δεκαετίας του '80 σταματάει να κυκλοφορεί η *Primo Maggio*. Ωστόσο, πολλοί συντάκτες της συνέχισαν να ερευνούν την ιστορία της εργατικής τάξης, όπως ο Μπολόνια που μελέτησε τη σχέση εργατικής τάξης και ναζισμού. Ο Μπολόνια επίσης ανέδειξε ένα ακόμα κοινωνικό υποκείμενο αρκετά περιθωριοποιημένο από τον εργατισμό: τον *αυτοαπασχολούμενο εργάτη*, μια εργασιακή συνθήκη που αφορούσε όλο και μεγαλύτερα κομμάτια της εργατικής τάξης στις αρχές του '90 στην Ιταλία.

Στα μέσα της δεκαετίας του '80, πολλοί «καθαροίμοι εργατιστές» έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το φαινόμενο των COBAS (Comitati di Base - Επιτροπών Βάσης), ενός δικτύου ανεπίσημων ομάδων βάσης που δραστηριοποιούνταν στο δημόσιο τομέα και αμφισβητούσαν τον παραδοσιακό ρόλο των συνδικάτων ως διαμεσολαβητών των συμφερόντων των εργατών εντός της μισθωτής σχέσης. Τα περιοδικά που ασχολήθηκαν κυρίως με τις COBAS ήταν το *Collegamenti* και το *Incompatibili*. Λόγω της εδαφικοποίησης αυτών των επιτροπών βάσης στους χώρους εργασίας του δημόσιου τομέα, στις αναλύσεις της ταξικής σύνθεσης που γίνονταν μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του '90 ήρθε στο προσκήνιο η εργασιακή συνθήκη των δημοσίων υπαλλήλων.

Ήδη από την εποχή του «Κινήματος του '77» είχαν προκύψει ζητήματα σχετικά με την αντιπροσώπευση και την οργάνωση αλλά και με τις αλλαγές της ταξικής σύνθεσης. Τη δεκαετία του '80, στην εποχή του επονομαζόμενου μετα-φορντισμού, αυτά τα ζητήματα επανέρχονται επιτακτικά αναδεικνύοντας τη φιγούρα του *επισφαλούς εργάτη* και των αγώνων του. Στα μέσα της δεκαετίας του '90, η επισφάλεια αποτελεί κεντρικό θέμα σε μια τάση του κινήματος των κοινωνικών κέντρων όπου δραστηριοποιείται μια νέα γενιά ακτιβιστών, όπως οι *Tute Bianche* αλλά και θεωρητικών που ήταν επηρεασμένοι από τον εργατισμό, όπως ο *Andrea Fumagalli*.

Στη Γερμανία τη δεκαετία του '80, η ομάδα *Wildcat* που εκδίδει το ομώνυμο περιοδικό και εστιάζει στην ανάλυση της ταξικής σύνθεσης και την αγωνιστική έρευνα, ασχολήθηκε επίσης με την εμπειρία του προσωρινού εργάτη. Έχει ενδιαφέρον να δούμε τι έλεγαν οι ίδιοι στον Τζον Χόλογουεϊ σχετικά με αυτό το ζήτημα:

Στις αρχές της δεκαετίας του '80, ο κύκλος των εργατικών αγώνων στα εργοστάσια είχε τελειώσει, αλλά για πολλούς νέους ανθρώπους ήταν αδιανόητο να προσαρμοστούν στη μισθωτή εργασία και να κάνουν την ίδια δουλειά μέχρι να πάρουν σύνταξη. Επιπλέον, κι εμείς οι ίδιοι αρνούμασταν να παλέψουμε ατομικά μέσω μιας επαγγελμα-

τικής καριέρας για μια καλύτερη θέση στην καπιταλιστική ιεραρχία. Μέσα από αυτή την κατάσταση προέκυψε η πρακτική του *jobbing*: το να κάνεις μια οποιαδήποτε βρωμοδουλειά για μικρό χρονικό διάστημα έτσι ώστε να έχεις χρόνο για τον εαυτό σου, για τον πολιτικό αγώνα και για ευχαρίστηση. Τυπικά, δουλεύαμε υπό συνθήκες που αργότερα θα χαρακτηρίζονταν από τους κοινωνιολόγους ως «επισηφαλείς» υπό την έννοια ότι είσαι ευάλωτος στα μονόπλευρα μέτρα που λαμβάνει το κεφάλαιο. Αλλά τότε ήταν ακόμα εύκολο να χρησιμοποιήσεις τις ρυθμίσεις της εργατικής νομοθεσίας και του κοινωνικού κράτους προς όφελός σου.²

Στα τέλη της δεκαετίας του '90, η συλλογικότητα *Kolinko* από τη Γερμανία, στην οποία συμμετείχαν πρώην αλλά και νυν μέλη των *Wildcat*, έκαναν ένα ανοιχτό κάλεσμα σε διεθνές επίπεδο με στόχο να ξεκινήσει μια συστηματική δουλειά στα τηλεφωνικά κέντρα. Έτσι δημιουργήθηκε ένα δίκτυο ομάδων από Αγγλία, Ιταλία και Γερμανία με ανθρώπους που δούλευαν σε τηλεφωνικά κέντρα και οι οποίοι διενήργησαν μια εργατική έρευνα μέσα στους συγκεκριμένους χώρους εργασίας.³ Αυτή η προσπάθεια αποτέλεσε το έναυσμα για μια σειρά εργατικών ερευνών που έγιναν τα επόμενα χρόνια.

Τη δεκαετία του '70, για τους εργατιστές ο *μετανάστης εργάτης* ήταν ταυτόσημος με τον *εργάτη μάζα*. Ωστόσο, όπως επισήμανε και ο Yann Moulier Boutang, δεν λαμβάνονταν υπόψη η διαφορά ανάμεσα στις συνθήκες που επικρατούσαν στην Ιταλία από τη δεκαετία του '50 μέχρι τις αρχές του '70, όταν επρόκειτο κυρίως για εσωτερική μετανάστευση, και αυτές που επικράτησαν στα εργοστάσια από το '73 και μετά όταν άρχισαν να προσλαμβάνονται μετανάστες διαφόρων εθνικοτήτων. Έτσι, η απλή μετάθεση των κατηγοριών, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι διαφοροποιήσεις, δεν μπορούσε να δώσει μια σαφή εικόνα σχετικά με το ρόλο της μετανάστευσης στη διαδικασία της ανασύνθεσης της τάξης.

Τη δεκαετία του '90, εμφανίστηκε μια σειρά μελετών, είτε στα πλαίσια του μεταεργατισμού είτε όχι, για το ζήτημα των μεταναστών εργατών. Σύμφωνα με τον Deri Sacchetto,⁴ η ελεύθερη κίνηση των μεταναστών αποτελεί αγώνα ενάντια στην αγορά εργασίας ενώ για τον Sandro Mezzadra⁵ οι μετανάστες είναι φορείς ενεργητικής δράσης και όχι απλώς παθητικά θύματα στο έλεος των συνθηκών.

2. Wildcat, Offener Brief an John Holloway, *Wildcat-Zirkular*, Τεύχος 39, 1997.

3. Βλ. Kolinko, *Call Centers Inquiry Communism*, 2002. Αποσπάσματα από το βιβλίο αυτό καθώς και μια συζήτηση με έναν από τους συντρόφους που συμμετείχαν στη συλλογικότητα *Kolinko* έχουν δημοσιευτεί στο βιβλίο *Τηλεφωνικά Κέντρα Εργατική Έρευνα Κομμουνισμός* της εκδοτικής ομάδας Κόκκινο Νήμα.

4. Βλ. Deri Sacchetto, *Il Nordest e il suo Oriente*, Ombre corte, Βερόνα 2004.

5. Βλ. Sandro Mezzadra, "Intervista 3 aprile 2001", στο CD-ROM που συνοδεύει το βιβλίο των Borio, Pozzi και Roggero, *Futuro anteriore. Dai "Quaderni Rossi" ai movimenti globali: ricchezza e limiti dell'operaismo italiano*, Derive Approdi, Ρώμη 2002.

Σε μια απόπειρα σφαιρικής ανάγνωσης της σύγχρονης ταξικής σύνθεσης, ο Ρομάνο Αλκουάτι εισήγαγε την κατηγορία του *υπερ-προλεταριάτου*, μιας *μεγάλης μετα-τάξης* που αναδύεται σε μια σειρά στιγμών. Οι ίδιοι οι υπερ-προλετάριοι αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μέρος ενός *τεράστιου πλήθους* με φαινομενικά διαφορετικά, ακόμα και αντικρουόμενα, συμφέροντα. Οι υπερ-προλετάριοι, στους οποίους συγκαταλέγονται οι άνεργοι αλλά και οι αυτοαπασχολούμενοι, φετιχοποιούν την τεχνολογία και τις μηχανές θεωρώντας ότι τα μέσα παραγωγής είναι πιο ικανά από τους ίδιους.⁶

Υπάρχουν κάποια κοινά σημεία μεταξύ της δουλειάς του Αλκουάτι και της έννοιας του *κογκνιταριάτου* (cognitariat-προλεταριάτο της γνωσιακής εργασίας) του Φράνκο Μπεράρντι. Υπάρχουν όμως και πολλές διαφορές, αφού οι μετα-εργατίστικες προσεγγίσεις, όπως αυτή του Μπεράρντι, δεν βασίζονται στη μαρξική κατηγορία της αξίας ως ερμηνευτικό εργαλείο. Ο Μπεράρντι διέβλεπε δυνατότητες αυτο-οργάνωσης της *γνωσιακής εργασίας*, ειδικά κατά την περίοδο της φούσκας του dot.com και της παγκόσμιας εναντίωσης στον πόλεμο στο Ιράκ. Σύμφωνα με τον Μπεράρντι, το κογκνιταριάτο είναι μια πιο στενή κατηγορία σε σχέση με το πλήθος και σίγουρα αυτή η ανάλυση δεν αποτελεί αποθέωση της λεγόμενης εικονικής κουλτούρας. Αντίθετα, όπως είχε πει σε μια συνέντευξη το 2002:

Η ιδέα του κογκνιταριάτου και του «κογκνιτάριου» ως μέλους του κογκνιταριάτου συνδέεται με την ιδέα ότι τα τελευταία χρόνια, ενδεχομένως την τελευταία δεκαετία, χάσαμε την επαφή μας με το σώμα μας – με το κοινωνικό, φυσικό και ερωτικό μας σώμα. Η κουλτούρα του δικτύου και όλες οι μορφές ψηφιακής παραγωγής και τα νέα μέσα έχουν εξαλείψει τη σχέση μας με το κοινωνικό μας σώμα. Αλλά σε καιρούς κοινωνικής και οικονομικής κρίσης αναγκαζόμαστε να λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι έχουμε ένα σώμα, ότι πραγματικά έχουμε ένα κοινωνικό και φυσικό σώμα. Οι κογκνιτάριοι είναι εργάτες της εικονικής παραγωγής. Έρχεται όμως μια στιγμή που αντιλαμβάνονται το γεγονός ότι δεν είναι αμιγώς εικονικοί, ότι δεν είναι αμιγώς οικονομικοί, ότι είναι και φυσικά σώματα.⁷

Το *πλήθος*, μια κατηγορία που ανέπτυξαν ο Μάικλ Χαρντ και ο Αντόνιο Νέγκρι, υιοθετήθηκε από πολλούς κύκλους ως ερμηνευτικό εργαλείο. Προκάλεσε, όμως, και πολύ έντονες κριτικές τόσο από τους ορθόδοξους μαρξιστές και λενινιστές όσο και από τον ελευθεριακό / αντιεξουσιαστικό / υπεραριστερό χώρο. Το σίγουρο είναι ότι υπάρχουν σαφείς δεσμοί του *πλήθους* με παλαιότερες κατηγορίες όπως είναι ο *κοινωνικός εργάτης* και η *μαζική διανοητική εργασία*.

Η τελευταία κατηγορία που θα αναφέρουμε έχει τις ρίζες της στο Θερμό Φθινόπωρο και τον τρόπο που προσέγγισε η Potere Operaio τον αγροτικό τομέα της Ιταλίας,

---

6. Βλ. Romano Alquati, *Lavoro e attività*, Manifestolibri, Ρώμη 1997.

7. “Net Culture, New Media And the Social Body: An Interview with Franco Berardi Bifo”. <http://world-information.org/wio/readme/992006691/1039009255>

επεκτείνοντας την καπιταλιστική σχέση πέρα από το μισθό.⁸ Παρόλα αυτά, η ομάδα δεν έφτασε στο σημείο να αμφισβητήσει την ηγεμονία των βιομηχανικών εργατών. Αυτό θα γίνει στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού υπό το πρίσμα των αγώνων για τη γη και την αναπαραγωγή. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '70, οι εργατίστριες φεμινίστριες Λεοπολντίνα Φορτουνάτι (Leopoldina Fortunati), Μαρία Ρόζα Ντάλα Κόστα και Σίλβια Φεντερίτσι (Silvia Federici) μαζί με τους συντρόφους του *Zerowork* και στη συνέχεια των *Midnight Notes* έκαναν μια πρωτότυπη ανάγνωση της ταξικής σύνθεσης αναδεικνύοντας την κεντρικότητα της αναπαραγωγικής-άμισθης εργασίας. Σύμφωνα με τον Τζώρτζ Καφφέντζις στη συνέντευξη που έδωσε στα *Παιδιά της Γαλαρίας* το 2001:

Η προβολή των άμισθων εργατών δεν είναι ζήτημα ανταγωνισμού για το ποιος είναι «περισσότερο ή λιγότερο σημαντικός» ή ποιος είναι περισσότερο ή λιγότερο εκμεταλλεζόμενος, αλλά έχει να κάνει με μια καλύτερη κατανόηση του τι κρατάει τον καπιταλισμό ζωντανό. Απ' τη στιγμή που εστιάζεις πάνω στο κατά μεγάλο βαθμό άμισθο κομμάτι του κύκλου αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης, τότε η πολιτική σου αλλάζει εντυπωσιακά. Αμέσως έρχεται αντιμέτωπος με διαιρέσεις και ιεραρχίες που έχουν συχνά παραμεληθεί από τα εργατικά κινήματα και οι οποίες μάλιστα υφαιίνονται μέσα στις εργατικές οργανώσεις. Αρκεί κανείς να ρίξει μια ματιά στη σκανδαλώδη ιστορία του ρατσισμού και του σεξισμού της εργατικής τάξης για να καταλάβει τι εννοώ.⁹

Έχουμε λοιπόν μια ποικιλία κοινωνικών υποκειμένων που το ένα ανταγωνίζεται το άλλο για την ηγεμονία επί του συνόλου της τάξης; Οι εργατιστές της δεκαετία του '60 και του '70 αναζητούσαν πάντα αυτό το κομμάτι που θα αποτελούσε την πρωτοπορία της τάξης στον αγώνα ενάντια στον καπιταλισμό. Οι *Midnight Notes* το θέτουν διαφορετικά: στόχος δεν είναι η ανάδειξη μιας πρωτοπορίας αλλά η συνάντηση και ένωση των διαφόρων ταξικών υποκειμένων μέσα στους ταξικούς αγώνες με στόχο την καταστροφή των καπιταλιστικών σχέσεων και άρα την κατάργηση του ίδιου του προλεταριάτου.

***

Μετά την καταστολή που εξαπέλυσε το ιταλικό κράτος στις 7 Απριλίου 1979, εντάθηκε η γεωγραφική διασπορά των θεωρητικών απόψεων που προέρχονταν από τον εργατισμό. Αυτό οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό και στο γεγονός ότι πολλοί αγωνιστές της Αυτονομίας αναγκάστηκαν να διαφύγουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως στη

8. Βλ. Κεφάλαιο 6 του παρόντος βιβλίου. Σύμφωνα με την *Potere Operaio* πίσω από το φαινομενικά φεουδαρχικό καθεστώς στην ιταλική γεωργία κρύβονταν ιδιαίτερα σύγχρονες σχέσεις εξουσίας του κεφαλαίου επί της εργασίας.

9. *Τα Παιδιά Της Γαλαρίας*, Τεύχος 9.

Γαλλία, αλλά και την Αμερική.

Η θεωρητική συνέχεια του εργατισμού στη Γαλλία σηματοδεύτηκε από τη συνεργασία του Νέγκρι με τους Ντελέζ και Γκουαταρί, ενώ στα τέλη της δεκαετίας του '80 δημιουργήθηκε και το περιοδικό *Futur antérieur*.

Στη Βρετανία, τέλη δεκαετίας '80 / αρχές '90, έχουμε την εμφάνιση του επονομαζόμενου «ανοιχτού μαρξισμού» (Open Marxism) με τους Τζον Χόλογουεϊ, Werner Bonefeld και άλλους, κάποιοι από τους οποίους είχαν σαφείς αναφορές στην παράδοση του συμβουλιακού κομμουνισμού και του ιταλικού εργατισμού.

Στην Ιταλία των αρχών του '80, το περιοδικό *Metropoli* είναι μάλλον ο προπομπός του μετα-εργατισμού.

Με την ευρεία χρήση του διαδικτύου, τα πράγματα γίνονται πιο σύνθετα. Αναπτύχθηκε μια αλληλεπίδραση μεταξύ αγγλόφωνων αγωνιστών, όπως οι συντάκτες του *Vis-à-vis*, και ιταλικού μαρξισμού ή μεταξύ αγγλόφωνων θεωρητικών και ιταλών μετα-εργατιστών με εμβληματικό κείμενο το *Cyber-Marx* (1999) του Nick Dyer-Withford. Με άλλα λόγια, όπως ο εργατισμός είχε αναζωογονήσει τον αγγλόφωνο μαρξισμό, τώρα ήταν οι Αμερικάνοι αυτόνομοι μαρξιστές που θα επηρέαζαν με τη σειρά τους Ιταλούς θεωρητικούς όπως ο Φράνκο Μπεράρντι, ο οποίος είχε δείξει μεγάλο ενδιαφέρον για το *Cyber Marx*.

Τη δεκαετία του '90, οι διάφορες τάσεις του αυτόνομου μαρξισμού διαχύθηκαν ακόμα περισσότερο. Το περιοδικό *Derive Approdi* αποτέλεσε σίγουρα ένα σημείο συνάντησης και αντιπαράθεσης των διαφορετικών τάσεων που προέρχονταν από τον εργατισμό.

Αλληλεπίδραση δεν υπήρξε μόνο μεταξύ των τάσεων που αποτελούσαν τον κεντρικό κορμό του ιταλικού εργατισμού αλλά και μεταξύ των διαφόρων σχετικών εγχειρημάτων ανά τον κόσμο. Για παράδειγμα, στο *Collegamenti* μεταφράζονταν κείμενα του γερμανικού *Wildcat* αλλά και του *Processed World* από τις ΗΠΑ. Οι *Midnight Notes*, από την Ανατολική Ακτή, πέρα από το ενδιαφέρον τους για τους αγώνες στην Αφρική, έδειξαν ενδιαφέρον και για το αυτόνομο κίνημα της Ελβετίας. Το βιβλίο *Bolo'Bolo* από την Ελβετία που αναφερόταν στις αυτόνομες κοινότητες μιας μελλοντικής οικολογικής ουτοπίας κίνησε με τη σειρά του το ενδιαφέρον του *Processed World* από τη Δυτική Ακτή. Κι αυτά είναι μερικά μόνο παραδείγματα.

***

Τελειώνοντας αυτό το κεφάλαιο, θα μιλήσουμε εν συντομία για δύο θεωρητικές αναφορές που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του «αυτόνομου μαρξισμού» μετά το 1979. Το πρώτο είναι το «Απόσπασμα για τις μηχανές» από τα *Grundrisse* του Μαρξ που στα ιταλικά πρωτοεμφανίστηκε στις σελίδες των *Quaderni Rossi*. Ανάλογα με την ερμηνεία που δίνεται στο συγκεκριμένο απόσπασμα από τους εκάστοτε θεωρητικούς απορρέουν διαφορετικά πολιτικά συμπεράσματα και στρατηγικές. Μπορού-

με να αναφέρουμε ως χαρακτηριστικά παραδείγματα, το βιβλίο του Πάολο Βίρνο, *Η Γραμματική του Πλήθους*¹⁰ ή το λιγότερο γνωστό βιβλίο *Lavoro e Attivita* (1997) του Ρομάνο Αλκουάτι. Στην πρώτη περίπτωση, ο Βίρνο προσεγγίζει το απόσπασμα για τις μηχανές ως προφητεία που τελικά επαληθεύθηκε καθώς κατά τον ίδιο «ο μεταφορντισμός είναι ο κομμουνισμός του κεφαλαίου», η παραγωγή δεν βασίζεται πια στην ανταλλακτική αξία – η ανταλλακτική αξία έχει καταργηθεί (κομμουνισμός)– παρόλα αυτά ο καπιταλισμός είναι ακόμη εδώ. Αντιθέτως, για τον Αλκουάτι η σημασία του συγκεκριμένου αποσπάσματος από τα *Grundrisse* έγκειται στο ότι το κεφάλαιο δεν μπορεί να ξεφύγει από τον κοινωνικά αναγκαίο χρόνο εργασίας ως πυρήνα της διαδικασίας αξιοποίησής του.

Δεύτερη αναφορά είναι η έννοια του μετα-φορντισμού και η χρήση της ως ερμηνευτικού εργαλείου από πολλούς πρώην εργατιστές. Ο μόνος ίσως που την απέρριψε ρητώς ήταν ο Φερούτσιο Γκαμπίνο που αντιπαρέθεσε στην ανάλυση πολλών μετα-αυτόνομων που την υιοθέτησαν:

*όχι τη μετάβαση σε ένα μετα-φορντικό μοντέλο, αλλά έναν επανασυνδυασμό παλιών και νέων στοιχείων κυριαρχίας που είχαν στόχο την πολιτική αποσύνθεση της εργατικής δύναμης εντός ενός νέου ενέλικτου συστήματος παραγωγής.*¹¹

Αλλά αυτό αφορά το ζήτημα της περιодολόγησης του καπιταλισμού, στο οποίο δεν προτιθέμεθα να προχωρήσουμε εδώ.

Ο ΤΡΟΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα θεωρητικά εργαλεία του εργατισμού άρχισαν να γίνονται γνωστά στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του '70 από την ομάδα Ρήξη μέσω του ομώνυμου περιοδικού που εξέδιδε και των εκδόσεων Κομμούνα. Η Ρήξη δημιουργήθηκε από τη συνάντηση στην τελική φάση του κινήματος των εργοστασιακών σωματείων¹² ατόμων που είχαν έρθει

10. Paolo Virno, *Η γραμματική του πλήθους*, Οδυσσέας-Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2007.

11. Ferruccio Gambino, “A Critique of the Fordism of the Regulation School”, *Common Sense*, Τεύχος 19, 1996.

12. Μετά την πτώση της Δικτατορίας το 1974, ξέσπασαν μια σειρά εργατικών αγώνων σε μεγάλες εργοστασιακές μονάδες (National Can, Ιζόλα Πίτσος, AEG) και σε πολλά μεταλλεία της χώρας (Μαντουδί, Δίστομο, Μάντεμ Λάκκο). Από την πρώτη στιγμή οι απεργοί βρέθηκαν αντιμέτωποι όχι μόνο με τα αφεντικά και το Κράτος αλλά και με τη ΓΣΕΕ και τις συνδικαλιστικές παρατάξεις των κομμάτων της αριστεράς, καθώς οι απεργοί δημιούργησαν νέες μορφές οργάνωσης ανά χώρο εργασίας οριζόντιου χαρακτήρα, απορρίπτοντας την κλαδική και ομοιοεπαγγελματική οργάνωση που προωθούσε η αριστερά και κυρίως το ΚΚΕ. Μετά το 1976 το Κράτος στην προσπάθειά του να περιορίσει την αναταραχή στους χώρους εργασίας και να θέσει σε εφαρμογή την αρχή της «συνεργασίας των

σε επαφή με τον εργατισμό και το κίνημα της Αυτονομίας στην Ιταλία, της Ομάδας για μια Προλεταριακή Αριστερά (Ο.Π.Α.), μια φιλο-μαοϊκή ομάδα επηρεασμένη από τη γαλλική *Gauche Prolétarienne* και τον Καστοριάδη, η οποία είχε συμβάλει στη δημιουργία του πρώτου εργοστασιακού σωματείου στη National Can, και κόσμο που έφευγε από άλλες οργανώσεις της άκρας αριστεράς. Το πρώτο τεύχος του περιοδικού *Ρήξη* κυκλοφόρησε τον Ιούνιο του 1979 με τον υπότιτλο «πολιτικό δελτίο πληροφόρησης για μια προλεταριακή αριστερά» και ήδη από το πρώτο τεύχος του ήταν παρούσες όλες οι θεματικές που χαρακτήρισαν την πρώτη περίοδο του περιοδικού μέχρι το 1985: έμφαση στους εργατικούς αγώνες και ιδιαίτερα στους εργοστασιακούς αγώνες που διεξάγονταν εκείνη την περίοδο· νέα κοινωνικά υποκείμενα (γυναίκες, νεολαία, μετανάστες εργάτες, ομοφυλόφιλοι, καταλήψεις, επισφαλείς εργάτες)· ένοπλη πάλη στις δυτικές μητροπόλεις. Την ίδια περίοδο κυκλοφόρησε και η πρώτη συλλογή κειμένων του εργατισμού με κείμενα των Ρανιέρο Παντσιέρι, Αντόνιο Νέγκρι και Μάριο Τρόντι¹³ – όλα προερχόμενα από την πρώτη περίοδο του *operaismo*. Από τις ίδιες εκδόσεις κυκλοφόρησε λίγο αργότερα και το βιβλίο-συνέντευξη του Νέγκρι *Από τον εργάτη μάζα στον κοινωνικό εργάτη*¹⁴ σε μια «προσπάθεια δημιουργικής αφομοίωσης» των εργαλείων αυτών και εντάσσοντάς τα στη «βαθιά “εθνική” αντίληψη για την πραγματικότητα» που είχαν οι εκδότες, όπως δηλώνουν χαρακτηριστικά οι ίδιοι στον πρόλογο της έκδοσης.

Μέσα από μια διάσπαση της Ρήξης θα γεννηθεί το 1985 η δεύτερη ομάδα στον ελληνικό χώρο που είχε ως σημείο αναφοράς τον εργατισμό και το κίνημα της Αυτονομίας: η ομάδα που εξέδιδε το περιοδικό *Convoy*. Αιτία της διάσπασης ήταν η στροφή ενός κομματιού της ομάδας της Ρήξης στην οικολογία και τον εναλλακτισμό και η ταυτόχρονη απόρριψη της ένοπλης βίας συνολικά ως μέσο πολιτικής πάλης στις συνθήκες της δυτικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, μπαίνοντας έτσι σε τροχιά ρήξης με όσους συνέχιζαν να θεωρούν κεντρική την αντίθεση κεφαλαίου-εργασίας ή συνέχιζαν να υποστηρίζουν την προοπτική μιας βίαιης ανατροπής του καθεστώτος.¹⁵ Οι θεωρητικές ανα-

---

τάξεων», θέσπισε το νόμο 330 του 1976 ο οποίος περιόριζε σημαντικά το δικαίωμα στην απεργία, θεσπίζοντας ασφυκτικά πλαίσια για την άσκηση του. Παράλληλα με την επίθεση του Κράτους, τα αφεντικά εξαπολύσαν τη δική τους επίθεση, απολύοντας μαζικά εργάτες και κλείνοντας ή μεταφέροντας βιομηχανικές μονάδες. Ο νόμος 330 σήμανε το τέλος των εργοστασιακών σωματείων πολλά από τα οποία ανασυστάθηκαν τη δεκαετία του '80 μετά τη νίκη του ΠΑΣΟΚ με τελείως διαφορετικό περιεχόμενο αυτή τη φορά.

13. Ρ. Παντσιέρι, Α. Νέγκρι, Μάριο Τρόντι, *Νεοκαπιταλισμός και Επαναστατικό Κίνημα*, Κομμούνια, Αθήνα χ.χ.

14. Αντόνιο Νέγκρι, *Από τον εργάτη μάζα στον κοινωνικό εργάτη*, Νέγκρι, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 2008, Α' έκδοση 1983.

15. Βλ. τη συνέντευξη του Γιώργου Καραμπελιά στα Άνθη του Κακού τευχ. 2 (1988), όπου εξηγούνται πολύ αναλυτικά οι λόγοι για τους οποίους η Ρήξη φτάνει ν' απορρίψει τις νεο-σταλινικές ένοπλες

ζητήσεις του περιοδικού αλλάζουν καθώς αλλάζει και το κοινωνικό τοπίο στην Ελλάδα με τη δυναμικότερη εμφάνιση της «μητροπολιτικής νεολαίας» και τη μετατόπιση στους αγώνες του «κοινωνικού εργάτη». Μιλώντας με «ιταλικούς» όρους, μπορούμε να πούμε ότι οι θεωρητικές αναζητήσεις του *Convoy* ξεπερνούν τον κλασικό εργατισμό και προσεγγίζουν εκείνες της «Αυτονομίας». Μία από τις σημαντικότερες εκδόσεις της ομάδας του *Convoy* είναι η μπροσουρά *Σταγόνες ήλιου στη στοιχειωμένη πόλη*¹⁶ των Κούρτσιο και Φραντσεσκίни, η οποία αν και δεν μπορεί να καταταχθεί στον κλασικό εργατισμό, άσκησε μεγάλη επιρροή στους επίγονους του *Convoy* και στον αντιεξουσιαστικό χώρο γενικότερα. Η έκδοση του περιοδικού θα διαρκέσει μέχρι το 1995, όταν η ομάδα θα αναγκαστεί να έρθει αντιμέτωπη με τις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν στα Βαλκάνια μετά το ξέσπασμα των εθνικιστικών-ιμπεριαλιστικών πολέμων στη Γιουγκοσλαβία και την εμφάνιση ενός ακραίου εθνικιστικού λόγου στην ελληνική κοινωνία με αφορμή το «μακεδονικό ζήτημα». Το *Convoy* υποστήριξε την πολιτική της Σερβίας, στα πλαίσια της τριτοκοσμικής-αντι-ιμπεριαλιστικής λογικής ότι το «διεθνοποιημένο χρηματιστικό κεφάλαιο επιτίθεται εναντίον αυτού που ιστορικά ονομάστηκε κράτος-έθνος», ενώ σε ένα κείμενο με τίτλο «(Δυστυχώς... Οι προλετάριοι έχουν ακόμη πατρίδες» αναγνώριζε ότι τα θεωρητικά εργαλεία του εργατισμού αδυνατούσαν να δώσουν απαντήσεις στο ζήτημα του ότι η «κοινωνική απελευθέρωση» θα έπρεπε προηγουμένως να περάσει «και μέσα από τους εθνικούς ανταγωνισμούς».

Από την αποχώρηση ενός μέλους του *Convoy* προήλθε το περιοδικό *Σαμποτάζ*, που αργότερα μετονομάστηκε σε *3η Γενιά*, *Midnight Rebel* και *Sarajevo*. Η εμπειρία του *Σαμποτάζ* αποτελεί συνέχεια της πρώτης περιόδου της *Ρήξης* και του *Convoy*, εμβαθύνοντας ορισμένες πτυχές της θεωρητικής δουλειάς τους και παίρνοντας αποστάσεις από τον φιλο-σέρβικο εθνικισμό τους.¹⁷ Από τις σημαντικότερες εκδόσεις αυτής της πολιτικής τάσης είναι ο τόμος *AUTONOMIA, απόψεις, αγώνες, μαρτυρίες των Ιταλών Αυτόνομων (1970-1980)*¹⁸ και η μπροσουρά *Γιατί οι*

οργανώσεις. Στα πλαίσια της πολιτικής αλλαγής «από την αρνητικότητα της αυτοαξιοποίησης σαν σαμποτάζ της κυριαρχίας του κεφαλαίου, στη θετικότητα της οικοδόμησης και της πρότασης εναλλακτικών αποπειρών», οι εκδόσεις «Κομμούνα» δημοσίευσαν το κείμενο του Αντόνιο Νέγκρι «Κυριαρχία και Σαμποτάζ» μαζί με το κείμενο του Φελίξ Γκουαταρί «Οι νέοι χώροι της ελευθερίας» σε ένα ενιαίο τόμο με τον τίτλο *Από το κόκκινο στο πράσινο*, Αθήνα 1986.

16. Renato Curcio, Alberto Franceschini, *Σταγόνες ήλιου στη στοιχειωμένη πόλη*, Convoy, Αθήνα 1990. Η μπροσουρά στα ελληνικά περιλαμβάνει μόνο το τελευταίο κεφάλαιο με τίτλο «Η στοιχειωμένη πόλη».

17. Για τις απαρχές της πολιτικής στοχοποίησης του ελληνικού «εθνικού κορμού», βλ. το 10^ο τεύχος του *Σαμποτάζ* (1994) όπου αναδημοσιεύονται επίσης μακροσκελή αποσπάσματα από το πρώτο άρθρο των Παιδιών της Γαλαρίας για το γιουγκοσλαβικό.

18. Sylvere Lotringer, Christian Marazzi (επιμ.), *AUTONOMIA, απόψεις αγώνες, μαρτυρίες των Ιτα-*

*μηχανές δεν μπορούν να δημιουργήσουν αξία*¹⁹ του αμερικανού αυτόνομου μαρξιστή Τζορτζ Καφέντζις. Μία ανθολογία κειμένων του Καφέντζις πρόσφατα κυκλοφόρησε από το Αρχείο 71 υπό το γενικό τίτλο Η εργασία, η ενέργεια, η κρίση και το τέλος του κόσμου - Σκέψεις για την εργασία, την τεχνολογία και την καπιταλιστική κρίση (1980-2000). Στο Αρχείο 71 συνεργάζονται διάφορες ομάδες που αναφέρονται στην εργατική αυτονομία και οι οποίες προέρχονται από τα Μητροπολιτικά Συμβούλια και την ομοσπονδία αυτόνομων ομάδων *Fédération*.

Μια ιδιαίτερη θέση στην ιστορία του «ελληνικού εργατισμού» καταλαμβάνουν το περιοδικό *ΑΥΤΟΝΟΜΕΙΑ* και οι εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα που από το 1992 παρουσιάζουν με συνέπεια το μετα-εργατισμό, και ιδιαίτερα το «νεγκρικό» ρεύμα του. Είναι το πρώτο αναρχικό και μη-μαρξικό εγχείρημα στην Ελλάδα που παρουσίασε και χρησιμοποίησε τα θεωρητικά εργαλεία του μετα-εργατισμού. Στις σελίδες του περιοδικού παρουσιάζονταν συχνά άρθρα από το περιοδικό *Derive Approdi*, το οποίο συγκέντρωνε όλες τις τάσεις του μετα-εργατισμού. Παράλληλα οι εκδόσεις Ελευθεριακή Κουλτούρα δημοσίευσαν έργα των Χαρντ, Νέγκρι και Πάολο Βίρνο. Ενδεικτικά αναφέρουμε *Το πλήθος και η μητρόπολη* και *Η μηχανή του χρόνου* του Τόνι Νέγκρι· *Η εργασία του Διονύσου* των Χαρντ και Νέγκρι και *Πολιτική και Μεταφορντισμός* με κείμενα των Σάντρο Μετζάντρα, Πάολο Βίρνο, Λουτσιάνο Φεράρι-Μπράβο και Τόνι Νέγκρι.

Σε αυτή τη σύντομη «ανασκόπηση» των ομάδων στην Ελλάδα που επηρεάστηκαν από τον ιταλικό εργατισμό –βλογάμε τα γένια μας– θέση έχει και η ομάδα Τα Παιδιά της Γαλαρίας που εκδίδει το ομώνυμο περιοδικό. Πιο συγκεκριμένα, αυτή η ομάδα χρησιμοποιεί ορισμένες θεματικές και εργαλεία του εργατισμού, όπως την ανάλυση της ταξικής σύνθεσης, την κεντρικότητα του μισθού και των αγώνων των μισθωτών και των άμισθων, την εστίαση στις αθέατες μορφές ταξικής πάλης όπως το σαμποτάζ και η κοπάνα από τη δουλειά, την αντίληψη ότι η ταξική πάλη καθορίζει τις κινήσεις του κεφαλαίου· εργαλεία που, σε αντίθεση όμως με τις εργατίστικες ομάδες, είναι ενταγμένα στην προβληματική και τις θέσεις της αντισταλινικής κομμουνιστικής αριστεράς και των καταστασιακών. Μέλη των Παιδιών της Γαλαρίας συμμετείχαν και στην έκδοση της μπροσουράς *Τηλεφωνικά κέντρα, εργατική έρευνα, κομμουνισμός*,²⁰ στην οποία παρουσιάστηκε η μέθοδος της εργατικής έρευνας ή *συνέρευνας* και την εργατική έρευνα που διεξήγαγε η ομάδα Kolinco σε τηλεφωνικά κέντρα της Γερμανίας και της Αγγλίας.

Στα χνάρια των εργατικών ερευνών που επανεισήγαγε η συλλογικότητα Kolinco κινήθηκαν εκδηλώσεις όπως η «Φοιτητικές Καταλήψεις - Απεργία Δασκάλων: μια συ-

---

λών Αυτόνομων (1970-1980), λέσχη κατασκόπων του 21ου αιώνα, Αθήνα 2010.

19. Τζορτζ Καφέντζις, *Γιατί οι μηχανές δεν μπορούν να δημιουργήσουν αξία*, αντι-σχολείο, Αθήνα 1998.

20. Kolinco, *Τηλεφωνικά κέντρα, εργατικά έρευνα, κομμουνισμός*, Κόκκινο Νήμα, Αθήνα 2003.

νάντηση που δεν έγινε» που οργάνωσαν οι Αιώνιοι Καταληψίες-Αμετανόητοι Απεργοί και άλλοι προλετάριοι σύντροφοι το 2007 και εκδόσεις όπως *Ο δρόμος, ο εργάτης, η μηχανή, η πόλη και η μέθοδος* (Λέσχη κατασκόπων του 21ου αι., Αθήνα 2004) και *Ακούστε καλά τι λένε οι φοιτητές: μια ανταγωνιστική έρευνα για το λόγο και τη δράση των φοιτητών στο κίνημα του 2006-2007* (Κινούμενοι Τόποι, Αθήνα 2010).

Ως προτελευταία λέξη αυτού του επίμετρου, θέλουμε να προσθέσουμε ότι δεν το θεωρούμε τίποτα περισσότερο από οδηγό έρευνας για τις διαδρομές του Τρόντι από την Ιταλία και την Αμερική ως την Ελλάδα. Η ολοκληρωμένη ιστορία αυτής της διαδρομής δεν μπορεί να γραφτεί από εμάς, αλλά θα είναι έργο μιας ικανότερης από τη δική μας μελλοντικής συλλογικής προσπάθειας. Ως εκ τούτου, πιστεύουμε ότι οι σύντροφοι και οι συντρόφισσες που εντάσσουν τον εαυτό τους στην παράδοση του εργατισμού θα δικαιολογήσουν τις αναπόφευκτες παραλείψεις μας.

***

Η έκδοση του βιβλίου του Steve Wright *Έφοδος στον Ουρανό* εντάσσεται στη σειρά εκδόσεων του Κόκκινου Νήματος που σκοπό έχει να παρουσιάσει τις ιστορικές τάσεις του κομμουνιστικού κινήματος. Στα πλαίσια αυτής της σειράς έχουμε εκδώσει μέχρι τώρα το βιβλίο του Ντωβέ, *Έκλειψη και επανεμφάνιση του κομμουνιστικού κινήματος* καθώς και μια ανθολογία κειμένων για τον αναρχοκομμουνισμό. Το παρόν βιβλίο είναι αποτέλεσμα μακροχρόνιας και συλλογικής δουλειάς. Πολλοί σύντροφοι συμμετείχαν στην πραγματικά επίπονη μετάφραση του αγγλικού κειμένου καθώς και στην επιμέλεια του ελληνικού κειμένου. Τους ευχαριστούμε όλους βαθύτατα.

Μπορεί σήμερα, εν μέσω βαθιάς καπιταλιστικής κρίσης και αιματηρής επίθεσης εναντίον της τάξης μας, η έφοδος στον ουρανό που επιχειρήσαν οι ιταλοί σύντροφοι τις δεκαετίες του '60 και του '70 να μοιάζει μακρινή ιστορία. Όσο μακρινή όμως κι αν φαίνεται, είναι η ιστορία των αγώνων της τάξης μας και οφείλουμε να τη μελετήσουμε.

Η έκδοση του παρόντος βιβλίου, όπως και κάθε βιβλίου που πραγματεύεται τον αγώνα του προλεταριάτου ενάντια στο κεφάλαιο, δηλ. τον αγώνα της ζωής ενάντια στο θάνατο, στόχο έχει να μας οπλίσει με ακόμα περισσότερα εργαλεία ώστε να οργανώσουμε ακόμα πιο αποτελεσματικά την επίθεσή μας. Μέσα και ενάντια σε αυτόν το σάπιο κόσμο. Μέχρι την τελική καταστροφή του.

Κόκκινο Νήμα
Ιούνιος 2012